

*В.Л.Таралло , В.І.Ушаков**

ОПРАЦОВАННЯ ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Кафедра соціальної медицини та організації охорони здоров'я (зав.-доц. В.Е.Кардаш)
Буковинської державної медичної академії
*Чернівцька обласна клінічна лікарня

Резюме. У статті наведено напрями удосконалення викладання питань профілактики в курсі соціальної медицини та організації охорони здоров'я при підготовці молодших спеціалістів.

Ключові слова: профілактика, здоров'я населення, соціальна медицина.

Проголошена в державі міжгалузева комплексна програма "Здоров'я нації" [1], концептуально і методологічно узгоджена з Основами політики досягнення здоров'я для всіх в Європейському регіоні ВООЗ "Здоров'я – 21" [2], виносить як провідний показник оцінки рівня соціально-економічного розвитку територій (держав) стан громадського здоров'я, а базовим напрямком розвитку останнього – міжсекторальне співробітництво.

Такий підхід до формування заходів покращання здоров'я населення у ХХІ столітті є свідченням усвідомлення світовим співтовариством необхідності створення для населення, в першу чергу, здорових соціо-екологічних і соціально-економічних умов існування, які б підтримували здорову демографічну ситуацію в державах, а також сприяли зменшенню захворюваності, смертності й підвищенню тривалості життя людей у них.

Методологічним та інформаційно-методичним напрямком узгодження рішень і заходів щодо покращання громадського здоров'я постає закон виживання населення [3] та інформаційна база знань, яка впливає з нього [4]. Їх впровадження в практику охорони здоров'я України склало належну науково-методичну та інформаційно-довідкову основу для удосконалення практики викладання питань соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я та медичної статистики для молодших спеціалістів.

У робочі програми з економіки охорони здоров'я нами внесені дві теми щодо формування на територіях мешкання населення гнучкої і ресурсо-економічної медичної служби. На цих заняттях студентів знайомлять з поняттям і методикою визначення ймовірності збереження здоров'я і виживання населення за статтю та віком. Доводять, що показники ймовірності постають провідними інформаційними детермінантами здоров'я різних верств населення, за якими закладається конструктивна основа для регулювання ресурсів системи охорони здоров'я (кадрових, матеріально-технічних, фінансових та когнітивних).

Методично цей підхід висвітлюється за таким алгоритмом:

- 1) реальні параметри кривих виживання зіставляються з контрольними (нормативними, еталонними або планованими);
- 2) визначається повний "ресурс здоров'я і життя", який використовується населенням за існуючих умов;
- 3) розраховуються, за порівнянням із встановленими контрольними орієнтирами, ризики неповного використання населенням ресурсу його здоров'я за статтю у всіх вікових групах;
- 4) за отриманими даними визначається бажана структура розподілу ресурсів галузі (кадрових, матеріально-технічних, фінансових тощо) для усунення встановлених статеві-вікових ризиків здоров'ю;
- 5) визначається обсяг цільового спрямування необхідних ресурсів (за величинами ризику);
- 6) оцінюється ефективність використання ресурсів у динаміці на підставі набору реальних річних кривих виживання, що будуються за даними змін у перебігу процесів смертності населення (за трендовими таблицями);
- 7) за результатами оцінки здійснюється корекція цільових заходів і програм.

За цим алгоритмом створюється замкнена (із зворотним зв'язком) кібернетична система управління охороною здоров'я, узгоджена зі структурою населення і станом його здоров'я.

На практичних заняттях студенти знайомляться із сучасними технічними засобами побудови кривих перебігу процесів здоров'я і виживання населення на окремих територіях, зокрема на сільських лікарських ділянках. З цієї метою використовуються ПЕОМ кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я і центру системних досліджень здоров'я населення академії. Кожному студенту надається можливість побудови відповідних кривих за індивідуальним завданням під контролем оператора ПЕОМ.

Враховуючи, що отримувані за вирішеними завданнями показники ризиків здоров'я у певних статеві-вікових групах населення з боку зовнішніх (середовищних) та внутрішніх (за способом життя) чинників, студенти роблять висновки щодо проведення належних профілактичних заходів на досліджуваній території диференційовано за віком і статтю. Підґрунтям для висновків постають одержані за ризиками здоров'я "сигнали" щодо небезпеки та їх розмір (за величинами відхилень параметрів реальної кривої від контрольної). Саме останні дають конструктивну основу для розробки територіальних загально-соціальних і суто галузевих профілактичних заходів.

На практичних заняттях студенти також набувають знань щодо умов виконання державної міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" з урахуванням наведених у ній контрольованих показників здоров'я і смертності населення.

Саме такий методологічний аспект розгляду здоров'я соціально обґрунтовує необхідність та обсяг проведення профілактичних заходів. Він підносить традиційне поняття профілактики на вищій щабель, за яким зміст останньої постає не тільки в боротьбі з чинниками захворювань, а й у формуванні чинників здоров'я населення. Профілактика в даному випадку постає активним засобом для означення її цільової спрямованості і погодження її цілей з мети управління охороною здоров'я населення в цілому.

Відповідно до цього, всі профілактичні заходи поділяються додатково на дві групи: спрямовані на зовнішні та внутрішні чинники збереження здоров'я. Перші сприяють підвищенню зовнішньої, другі – внутрішньої життєстійкості населення або, іншими словами, перші спрямовуються на зміну факторів середовища існування людини, другі – на зміну поведінки людини в ньому з метою побудови системи, в якій будуть усталено й цілеспрямовано проходити процеси "нормальної" (за визначеними нормативами) життєдіяльності як індивіда, так і населення в цілому.

Таке погодження дозволяє поєднати у свідомості медичних працівників три основні напрями профілактичних заходів: традиційну профілактику хвороб; збереження, прогнозоване і вимірюване покращання здоров'я населення з формуванням чинників здоров'я – за корекцією власної поведінки; профілактику, спрямовану на побудову здорового середовища для існування людей – формування чинників здоров'я шляхом покращання стану довкілля.

Опанування наведеного підходу дозволяє студентам у новому якісному аспекті засвоювати знання з валеології і усвідомлено ухвалювати рішення в майбутній практичній роботі щодо покращання організації профілактичних заходів, змін технологій соціально-медичної опіки населення, їх контролю, а також прогнозуванню наслідків.

Висновки.

1. Питання соціально-медичної профілактики з методологічної та інформаційно-методичної точок зору найкраще висвітлювати для студентів із позицій умов реалізації державної міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" та політики ВООЗ в Європейському регіоні "Здоров'я – 21" щодо досягнення здоров'я для всіх із залученням параметрів закону виживання населення.

2. Використання знань, що отримують за законом виживання населення, дозволяє на сучасному науковому і методичному рівні викладати предмети соціально-гігієнічного і соціально-медичного напрямів.

Література. 1. *Міжгалузева комплексна програма "Здоров'я нації".* – К.: МОЗ України, 2001. – 112 с. 2. *Основи політики досягнення здоров'я для всіх в Європейському регіоні ВОЗ "Здоров'я – 21".* Європейська серія по досягненню здоров'я для всіх, №8. – Копенгаген: ВОЗ, ЕРБ, 1998. – 306 с. 3. *Таралло В.Л., Горський П.В., Тимофеев Ю.А.* Закон виживання популяції. Зареєстровано в Міжнародному Регистрі Глобальних Систем Інформації. Регістрац. номер №000324. Шифр 00005. Код 00015. Сертифікат-лицензія Міжнародної регистраційної палати інформаційно-інтелектуальної новизни МАІ СЭС ООН (г.Москва) от 4.06.1998 г. 4. *Таралло В.Л.* Здоров'я населення: інформаційно-методичне забезпечення прогнозованого управління. – Чернівці: ЧМІ, 1996. – 175 с.

STUDYING QUESTIONS OF SOCIO-MEDICAL PROPHYLAXIS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

V.L. Tarallo, V.I. Ushakov

Abstract. The article deals with trends of improving the teaching of prophylactic issues in the field of social medicine and health service organization while training low-grade medical workers.

Key words: prophylaxis, health of communities, social medicine.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Надійшла до редакції 12.09.2001 року